

DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİ YÖNETİMİNDE HALKLA İLİŞKİLER ANLAYIŞI VE UYGULAMASI

Mehmet Fidan*

ÖZET

Halkla ilişkiler, pek çok alanda da olduğu gibi "yöneticilik sanatı"nın ülkemizde yerleşip gelişmesinde kamu kuruluşlarına öncülük yapmış ve hatta özel kuruluşlarda da önemli ağırlıklı bir yer edinmiştir. Türkiye'de kamu kuruluşlarında Halkla ilişkiler çalışmaları "basın büroları" kurulması ile başlamıştır. Bu bürolar basına yaptıkları açıklamalarla kuruluş yöneticilerine kamu oyunun gazetelerce yansıtılan düşüncelerini ileten örgütler olarak çalışmışlardır.

Yönetimin verimli çalışması olmadıkça planladığı hedeflere ulaşması şansları yok denecek kadar azdır. Ülkelerin sorunlarının yönetim sorunlarını halletmekle mümkündür. Kamu bürokrasisi ekonomik uygulamalar ile birlikte kalkınmanın bütün boyutlarını elinde bulundurmaktadır. Bürokrasi, devlet dairelerinde işlerin yavaş yürümesi, kırtasiyecilik olarak konuşma dilinde tarif edilir. Toplumumuz eskiden beri bunu böyle görmekte ve kabul etmektedir. Demokrat Parti döneminde de değişen bir şey olmamıştır.

Bu çalışmada, öncelikle Demokrat Parti dönemi yönetimi hakkında genel bilgiler verilmesi ve Türk kamu yönetiminde halkla ilişkiler anlayışı ve uygulanış biçimi üzerinde durularak bir geçiş sağlanmıştır. Demokrat parti döneminde yönetimde halkla ilişkiler anlayışı ve bunun uygulanması ne derece olmuştur üzerinde durulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Halkla İlişkiler, Demokrat Parti, Yöneten, Yönetilen, Bürokrasi.

UNDERSTANDING OF "PUBLIC RELATIONS" AND ITS APPLICATION DURING THE DEMOCRAT PARTY GOVERNMENTS

34

ABSTRACT

Public Relations has functioned as the vanguard of the public organizations in the establishment and development of the Art of management, as in many other areas, in our country, and occupied quite a weighted place even in the private organizations. The start of the works on Public Relations in the Public organisations in Turkey has been given with the formation of the "Press Bureaux". With the declarations they made to the Press, these bureaux have functioned as the organized bodies that convey to the managers of the organizations the opinions of the people reflected by the newspapers.

Managements have very little chance, to the extent of almost naught, of reaching the aims they have already planned, unless they exhibit an effective working. Solution of the problems of the countries can be made possible only by solving first existing management problems. Administrative bureaucracy holds and governs all the developmental dimensions, together with the economic applications. In spoken language, bureaucracy is defined as redtapery and the routine, slow way the works are proceeded in the state departments. Our people have been regarding it in this way, and accepting it to be so. Nothing changed during the Democrat Party period, either.

In this study, general informations on the Democrat Party are given first; and then the understanding of Public Relations, as well as its applications, in the Turkish Public Administration are emphasizingly touched on in order to make gradual transition. Finally, what are "Public Relations Understanding" was like during the period of Democrat Party, and the degree of its actual applications are discussed in detail.

Key Words: Public Relations, Democrat Party, The Ruling Class, The Governed Class, Bureaucracy.

GİRİŞ

Milli Kalkınma Partisi'nin açılmasına izin verilerek çok partili dönemin tekrar açılmasından sonra, Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, TBMM'de 1 Kasım 1945'te bu partinin açılış konuşmasını

da partileri demokratik yaşamın vazgeçilmez unsuru olarak nitelendirdi. Basın yeni bir partinin kurulacağından kesin emindi. Demokrat Parti'nin doğuşu işte bununla belirginleşir. Celal Bayar, açıktan açığa bir parti kuracağını basına açıkladı. Demokrat partinin doğuşuna yol

* Arş. Gör., S.Ü. İletişim Fakültesi.

Demokrat Parti Dönemi Yönetiminde Halkla İlişkiler Anlayışı ve Uygulamaları (34-40).

açan en önemli sebeplerden biri, Halk Partisine duyulan muhalefetin çok yaygın ve köklü bir hale gelmiş olmasıdır. Demokrat Parti bu durumda çok rahat kurulmuştur. Bunun yanında, çok partili hayata geçmek artık bütün devlet adamlarının arzusudur. Daha önceki denemelerde başarısız olunmasından sonra bu büyük bir fırsat olarak kabul edilmekteydi. Demokrat Parti bu şartlar altında 7 Ocak 1956 günü kuruldu.

1. Demokrat Parti'nin Siyasal Hayatı

Demokratların 7 Ocak 1947'de Ankara'da birinci kongreyi yayımlamaları Türk siyaset hayatında önemli bir yeri vardır. Cumhuriyet tarihinde bir muhalefet partisi hürriyetçi bir kongre topluyor ve iktidara açıkça kafa tutuyor. 1947 yılında yapılan seçimi tüm olumsuzluklar sonra kaybediyor. 1949 yılında ise ikinci büyük kongreyi yapmışlardır. Kongre sonucunda Demokrat Parti seçimlere hazır hale gelmeye çalışıyorlardı. 7 Şubat 1950'de yeni seçim kanunu tasarısı mecliste görüşmeye başlandı. 16 Şubat 1950'e yeni seçim kanunu kabul edildi. Bu kanunda kapalı oy, açık tasnif ilkesi benimsenmiştir.

14 Mayıs 1950 seçimlerinin sonucunda Demokrat Parti'nin bütün umutlarını artıran bir zafer ortaya çıkmıştır. Seçim sonuçlarına göre, Demokrat Parti %53,35 yüzdesiyle 487 milletvekilinden 408'ini kazanmıştı. Cumhuriyet Halk Partisi 63 milletvekili çıkartabilmişti (Abadan 1966).

2 Mayıs 1954'te ise yeniden genel seçim yapıldı. Demokrat Parti % 53 olan oyunu artırarak %56,61 oy yüzdesiyle 541 koltuktan 503'ünü kazanmıştı. Cumhuriyet Halk Partisi ise 32 milletvekili kazanmıştı (Abadan 1996). 27 Ekim 1957'de yapılan genel seçim sonucunda ise %47,70 oyla 610 milletvekilinden 424'ünü almıştı. Demokrat Parti bu seçimde diğer seçimlere oranla bir düşüş yaşamıştır.

1957 seçimlerinden sonra ülkede gelişmeler tersine dönmeye başlamıştır. Üniversite öğrenci olayları artmış, ekonomik yönden zayıflama ve ülkede iç huzur bozulmaya başlamıştı. Bu olayları bahane ederek 27 Mayıs 1960'da askeri darbe yapılarak Menderes yönetimden indirilmiştir. Demokrat Parti'de siyasal yaşama veda etmiştir. Demokrat Parti'nin genç Cumhuriyetin devrimci kadrosunu oluşturan "devletçi-

seçkinler" in çabaları ile yaratıldığında hiç bir kuşku yoktur. Aslında bu eylem onlar için büyük bir özveri anlamını taşıyordu. Demokrat Parti'nin kuranlarda Cumhuriyet Halk Partisi'nin eski üyeleri olarak bir zamanlar, "devletçi-seçkinler" cephe içinde yer almışlardır.

Demokrat Parti, iktidara gelir gelmez geniş bir atama ve yer değiştirme uygulamasıyla sivil ve asker bürokrasinin denetimini eline almaya başladı. Bu davranış Demokrat Parti yönünden son derece akılcıydı. Çünkü Halk Partisi "devletçi-seçkinler" grup olarak halktan çok sivil ve asker bürokrasisine dayanıyordu. Fakat sonraları bu davranış, Halk Partisini destekleyen gruplardan korku biçimine, dolayısıyla duygusallığa dönüştü. Demokratların bu duygusallığı, sivil ve asker bürokratlar ve aydın kesim ile parti arasında bir kutuplaşmaya yol açtı. Bu kutuplaşma giderek sonunda "Menderes İktidarını" yazgısını belirleyen öğelerden biri oldu (Şaylan 1974).

Demokrat Parti yönetim sivil ve asker bürokrasi ile aydınlara karşı olumsuz bir tutum içerisinde olmuşlardır. Bu olumsuz tutumun ardından en azından üç neden yatıyordu (Ağaoğlu 1992). İlk neden bu grupların "Atatürk devrimlerinin bekçisi" olarak Cumhuriyet Halk Partisi'nin ve Demokrat Parti önce dönemin destekçileri olmalarıdır. Demokrat Parti'nin Cumhuriyet Halk Partisi'nin demokrasiye olan inancına güvensizlik duymasıydı. Halk Partisinin önderi İsmet İnönü, onların gözünde halkın özgür buyrultusuna dayalı demokrasi için bir tehlikeydi. Üçüncü neden; Demokrat Parti'nin halktan başka egemenlik kaynağı kabul etmemesiydi. Oysa tarihsel olarak sivil ve asker bürokratlar ile aydınlar, "halka rağmen, halk için" deyişle özetlenen bir biçimde yıllarca Türkiye'yi yönetmişlerdir.

2. Demokrat Parti Dönemi Bürokrasi ve Halkla İlişkiler

Osmanlı İmparatorluğunda görülen bürokrasi halk farklılığı büyük ölçüde Cumhuriyet döneminin başlangıcında da devam etmiştir. Demokrat Parti döneminde de bu biraz hafiflese de yine de bürokrasi-halk farklılığı devam etmiştir. Halktan uzaklaşıp batı kaynaklı değerlere önem veren ve bu değerleri esas alan yöneticiler Demokrat Parti'nin üst kısmında mevcuttular. Demokrat Parti bürokratlarının yaşadıkları yalnızlık, bunalımlı günlerde, onlara dayaa-

nacak güç arayışına itmiştir. İçerde ve dışarıda aranılan bu güçle, Amerika'nın mandalığı ve himayesini bile savunmuşlardır (Timur 1971).

Bürokrasi-halk kopukluğu Demokrat Parti'nin en yüksek devrinde bile devam etmiştir. Reformlar "halk yararına, halk için yapılmaktadır, ama halkın katkısı yoktur ve halkla birlikte hareket edilmemektedir (Ergun ve Polatoğlu 1978). Ancak halkın katılabileceği bir şekilde gelişmeyen reformların yalnızlığı, soyutlamaya, hatta bunların sonucu olan bürokratik zorlamalarla halkla karşı düşmeye mahrum olduğu da bazıları tarafından kabul edilmektedir. Diğer bir ifadeyle "bürokratların büyük çoğunluğunun, şimdiye kadar oynadığı rol, kendilerinin halk için demelerine rağmen, büyük ölçüde halkla karşı düşmüş olmalarıdır (Heper 1978).

Bu dönemde gelişmemiş sosyo-ekonomik yapı içinde bürokrasi, son derece cazip bir statüye sahiptir. Bürokrat zümreye halk, kıyafeti, davranışı, sahip olduğu sosyal değerleri ve nakdi statüsü ile biraz gıpta ile biraz da hasetle bakmaktadırlar. Halk, bürokrasi ile Demokrat Partiyi aynı kefeye koymakta, birbiri ile bütünleştirmektedir. Bu dönemde memur kavramı, halka hizmet eden değil, emreden şeklinde anlamlaştırılmıştır. Bu ilişki bazen "Ceberrut Devlet", "Jandarma Devlet" gibi ifadelerle belirtilmiştir (Şaylan 1974).

Demokrat Parti döneminin ekonomik, sosyal, siyasi sıkıntılar bürokratları da etkilemişlerdir. Enflasyonun hızla artması, bütün sabit gelirli-ler gibi bürokratları hayat pahalılığı içine itmiştir. Bürokratlar bu durum karşısında rüşvet, adam kayırma ve yakın akraba, dostlarına yardım gibi işlemler peşinde koşmaya başlamışlardır. Bu da halk üzerinde nefretlerini daha da artırmıştır. Bürokratların bu tutumu karşısında halktan tepkiler artması, halkın sadece işlerinde bu kesimle ilişkiye girmesine sebep olmuştur. Yani halk bürokratlara karşı küskün ve nefret bir tutum içinde olmuşlardır.

3. Kamu Kurumlarındaki Yönetici ve Memurların Davranışları

Demokrat Parti dönemindeki önceden açıkladığımız gibi bu durumlar karşısında yönetici ve memurların halka iyi muamele etmemeleri; sert davranışları da halkın başvurmasını güçleştirmiştir. Bu tutum Cumhuriyet varolduğundan beri devam etmek de öteden beri halkın yöne-

tim ile ilişkilerinde iyi muamele edilmediği şikayet konusu olmaktadır. Her hükümet değişikliğinde, genellikle yeni hükümetin İçişleri Bakanlığı bir genelge yayınlarak taşra örgütünde çalışan personelin vatandaşlara iyi ve tarafsız muamelede bulunmalarını istemektedir.

Halk yönetim hakkında olumsuz düşünceleri içerisinde olmaktan bir türlü vazgeçmemektedir. Demokrat Parti döneminde halbuki bazı icraatlardan dolayı halk yönetime "Allah Devlet ve millete zeval vermesin", "Allah razı olsun" gibi deyimler kullanmaktadırlar. Bir kuruluştan veya temsilciden yardım gördüğü önemli bir güçlüğü çözümlendiği, sonuçlandırıldığı zaman Devleti en büyük kurtarıcı ve koruyucu olarak görür. O zamanlar Devlet Baba imajının yerleştiğini ve hâlada bu imajın büyük ölçüde etkisinin sürdüğü görülmektedir.

Halkın yönetimden yakınmalarını ortadan kaldırmak için hükümetin çaba gösterdiği, halkın olumsuz kanılarının olumlu bir hale getirme için çaba sarfettiği görülmüştür. Devlet Baba imajından faydalanılarak yaklaşılmaya çalışılmışsa da halkın isteklerinin karşılanamamışlardır.

4. Demokrat Parti Döneminde Yöneten-Yönetilen İlişkisi

1950 seçimleri ile ilk defa bir parti; bürokrasi dışındaki güçlerin temsilcisi olarak iktidara gelmiştir. Demokrat Partinin iktidara gelmesiyle birlikte bürokrasi, eski etkinliğini yitirmiştir (Heper 1978). Demokrat Parti temsilcisi olduğu çevrenin isteklerinin tabii bir sonucu olarak, bürokratların hukuki statüsünden bir takım değişikliklere gitmiştir. Dayandığı sosyal tabanın ve liberal ideolojinin tabii bir sonucu olarak "memur sultanı" kaldırılarak memurların partizan tutumlarına son vererek ve memurların halka saygılı olmalarına yönelik politikalar geliştirmiştir. Memurların yetkilerinin sınırlandırılması ve keyfi hareketlerine engel olunması üzerinde Demokrat Parti; daha iktidara gelmeden, ısrarla durmuşlardır. Nitekim 1947 Kongresi'nde Celal Bayar, "memurlara verilen kanuni yetkilerin idari otoriteyi temin bahanesiyle keyfi olarak kullanılması temayüllerini önlemeyi vazife edineceğiz" demiştir (Tutum 1992).

Demokrat Parti muhalefetteyken özellikle mücadele ettiği idare amirlerinin köylülere karşı yanlış tutumlarını değiştirmeye çalışmıştır. İda-

re amirlerinin köylülere mesela, dayak atması ve vatandaşlara kötü davranması karşısında tamamen engellenmeye çalışmıştır. Bunun içinde genelgeler hazırlanmıştır. Celal Bayar her konuşmasında Memurun Muhakematı Kanununun kalkması gerektiğini savunmuştur. Bunun kalkmasıyla gafil idare amirlerini vatandaşlara karşı hor ve kötü davranamayacaklarını belirtmiştir. (Tutum 1992)

1950'de geniş bir halk desteği ile iktidara gelen Demokrat Parti hükümetinin programında memur anlayışı şu şekilde ortaya konmuştur (Tutum 1992). "Memlekette istikrarı, teyit ve vatandaş haklarını teminat altında bulundurmak bakımından, idare cihazının; iktidar değişiminin tesirinden masun ve yalnız kamunun emrinde ve milletin hizmetinde bulundurulmasını zaruri görmekteyiz". Böylece "iktidar emrinde memur" yerine "kanun emrinde ve milletin hizmetinde memur" anlayışı yerleştirilmeye çalışılmıştır. Devletin eskisi gibi her alanda müdahale eden tekelci bir devlet olmayacak, devletin yetki alanı daraltılacak ve serbest teşebbüs teşvik edilecektir. Bu bir bakımdan devletin ve dolaylı olarak memurları gücünün sınırlandırılması anlamına geliyordu.

1950 yılından sonra Demokrat Parti iktidarı, sivil bürokrasinin de denetimi eline aldı onu kapitalizmi güçlendirmekte etkili bir araç olarak kullandı. Demokrat Parti iktidara karşı Cumhuriyet Halk Partisi tarafından siyasal karşıtlık biçimde oluşturuldu. Aslında Cumhuriyet Halk Partisi'nin bu tutumu oldukça eleştiriye açıktı. Çünkü tek parti döneminde, bürokrasi yoluyla ulusal burjuvazinin desteklenmesi kendi siyasetiydi (Kongar 1991). Bu dönem iktidarı kaybeden bürokrasi ile iktidara el koyan yerel burjuvazinin çatışma dönemi olarak tanımlanmaktadır (Kotil 1990).

Demokrat Parti'nin on yıllık iktidarı, Türkiye'nin toplumsal yaşamında hızlı değişmelerin olduğu sermaye birikimlerinin hızlandığı, ticaret ve sanayi burjuvazisinin güçlenerek tekleşme aşamasına girdiği dönem olarak tanımlanabilir. Bir toplumun sistemde belli kesimlerde daha kazanımlı duruma geçmesi başka kesimlerin kaybetmesi anlamına gelir ve dönem içinde en büyük kayba uğrayan kesim bürokrasi olmuştur (Şaylan 1974).

Cumhuriyet Halk Partisi'nin 1946-1950 dönemi sırasında, Demokrat Parti muhalefetine en

çok yakındığı noktalardan biri de Cumhuriyet Halk Partisinin partizanlığı, "Parti-Devlet" bütünlüğü görünümünün doğurduğu sakıncalar idi. Demokrat Parti de muhalefetken, iktidara geçtikten sonra, eski Cumhuriyet Halk Partisi iktidarı zamanında en sert biçimde eleştirdiği icraatın tıpkısını uygulamaktan çekinmedi.

Bunlardan biri de partizanlıktı. Partizanca durumlar karşısında halk ve devlet kademelerinde çalışan personel Demokrat Parti teşkilatında ileri gelenlerinden haklı olarak çekiniyorlardı. Hatta Demokrat Parti ile başkanları Valiliğin her tarafında kolayca iş görebildikleri gibi Valinin odasına rahatça girip çıkabiliyorlardı. Demokrat Parti döneminde dolayısıyla halk karşısında devletin büyüklüğü ve kutsallığı ve otoritesinin zayıfladığı görülmektedir. Halk devlete karşı bu yargılardan vazgeçmiş bulunmaktaydı.

Sivil bürokrasi yani siyasal iktidarın eski döneme oranla daha çok kendi bağlı insanları üst kademeler getirmekteydi. Hatta Danıştay kararlarına rağmen bu üst kademe bürokratlarda değişiklik yapmışlardır (Tutum, 1992).

Demokrat Parti kurulduğu zaman devletçiliğe karşı çıkmasına rağmen, ideolojisindeki bu tercihi sürekli olarak açıklama yoluna gitmiştir. Ancak partinin programı, yetkili yöneticileri, organları, başbakanı, bu tutumlarını dile getirirken uygulamada tam tersi yapılmış; devlet kapitalizmi kapsam ve etkinlik olarak geliştirilmiştir.

Devlet bir taraftan alt yapıya yönelik hizmetler yaparken bir yandan da KİT'ler nicel ve nitel olarak hızlı bir gelişme göstermiştir. Bu uygulamanın sonucu devlet mühendis, tekniker, ekonomist vs. alanlarda uzmanlaşmış personeli giderek artan sayıda istihdam etmeye başlamış; ekonomik işlevi kamu kuruluşları bünyesel örgütlenmeye giderek geleneksel bürokrasinin denetimi dışına çıkmışlardır (Heper 1978). Böylece bürokrasinin bir kesiminin toplumun ekonomik yaşamı üzerindeki etkinliği artarken, bu kesim geleneksel bürokrasiye oranla daha ayrıcalıklı hale getirilerek, aslında 1950'den önce baş gösteren çatışma çok açık hale getirilmiştir (Heper 1978).

Bürokrasi ile siyasal iktidar arasındaki evrensel çatışmalar neticesinde memur güvenliği sarsılmaktadır. Memur güvencesine saygılı bir iktidar oluşmadığından başarısız olmuşlardır.

5. Demokrat Parti Yönetiminin Halk Tarafından Görünüşü

Kamu hizmetlerinin halkın istediği şekilde her zaman yapmak mümkün değildir. Halkın her şeyin en iyi şekilde yapılmasını ister. İdarenin mali gücünün yeterli olduğuna inanır. Buna karşılık hizmetlerin ağır ve pahalı yapıldığı kanısına hakimdir. İşte Demokrat Parti döneminde de halk bu düşünceler içindeydi. Halk ayrıca genellikle idare ile sık sık yüzyüze gelmekten çekinmektedir. İdare hakkındaki izlenimi onun bir yardımcı yol gösterici olmayacağı tersine bir fren, dayanılmaz bir sıkıntı olacağı şeklindedir. Demokrat Parti döneminde devlet dairelerine işi düşen birçok vatandaş işlerinin geciktiğine, kısa sürede cevabı verilebilecek işlerin günlerce beklendiğine dair yakınmalarını ve ilişkilerin çok zayıf kaldığını örneklerle görmüştür.

Halk, Demokrat Parti hükümeti yönetimini yavaş, pahalı (personel sayısı, hızlı artan az işi yapan) işleyen ve halkı tedirgin edici bir organ olarak görmektedir (Kotil 1990). Halk genellikle bütün yönüyle yönetimden yakınmaktadır. Devlet dairelerinden işlerini görülmediğinden, gecikmelerden, kırtasiyecilikten şikayetçidir. Memurlar tembel, formalitelere düşkün olarak görülür. Devlet dairelerinde halka ilgilenmekten çok daire işleriyle ilgili dedikodularla uğraşıldığı kanısına varılmıştır. Türkçe'de halkın yönetimden yakınmalarını belirten sözler vardır. Halk arasında söylenen "Allah hekime, hakime muhtaç etmesin", "Devletin malı deniz yemeyen domuz", "Deli ile Devlet işine akıl ermez" gibi sözler, halkın yönetimden yakınmalarını ve işlerinin kolayca çözümlenmediğini ve ona güvenin azaldığını belirten sözlerdir.

Demokrat Parti yönetimden halka bu soğuk tutumlar sonucunda halk yönetimden soğumaya başlar, yönetim hakkında çeşitli tepki vermesine yol açar. Halk yönetim ile, devlet işleri ile ilgilenmemeye başlar. Halkla ilişkilerin amaçlarından biri de halbuki halk ile yönetim arasında işbirliği yaklaşım sağlamaktır (Tortop 1990).

Yönetim hakkında olumsuz kanılar çeşitli meslek grupları tarafından da ortaya atılır. Birçok serbest meslek mensupları, tüccarlar, doktorlar vb. mesleklerde çalışanlar kendilerini ilgilendiren konularda, yapılan işlemler dolayısıyla yönetimi eleştirirler, keza gazetelerde de yöne-

timle ilgili bir çok yazı çıkmaktadır (Brian 1970).

6. Halkın Yönetimden Yakınmalarının Nedenleri

Halk dairelerde memurların kapalı odalar içinde neler yaptığını, halka yararlı ne gibi hizmet projeleri hazırladığından çok kez habersizdir. Bunun için memurların dairelerde genellikle boş oturduğu halkın şikayetçi olduğu konulara çare bulmak için çalışmadığı kanısına kapılmışlardır. Bunun sebepleri ise Demokrat Parti yönetiminde halkın devlet dairelerinde yapılan çalışmalardan haberdar edilmeyişi, halka kitle iletişim araçlarından bilgi verilmeyişidir. Yönetim çalışmalarını gelecek hakkındaki projelerini mümkün olan vasıtalarla halka halbuki duyurmaktadır. Halk bilgi yetersizliği ve panik içerisinde davranmalarına neden olmuştur.

Demokrat Parti yönetimi çeşitli basılı araçlar ve diğer şekillerde yansıyan halk dilek ve ihtiyaçların önem vermeyebilirler. Bu şekilde halkın tepkileri gittikçe çoğalabilir. Halk, çeşitli kuruluşlar aracılığı ile (sendika, dernek, mesleki örgütler) veya basın yolu ile dilek ve istedikleri yönetime yansıtmayı düşünür. Halk kabul eder ki, kendisine hizmet eden kamu kuruluşları bütün bu isteklerden haberdar olmuştur. Yönetim bu isteklere kulak vermemiş, onları değerlendirmemiş ise halkın güvenini kaybeder. Demokrat Parti yönetiminde kısmen bu uygulamalar olmuştur. Halk bu yönetimin kamu kuruluşların keyfi hareket ettiğini, isteklerinin çözümlenmesi için çaba harcanmadığına inanırlar. Demokrat Parti yönetimi halbuki halkın isteklerini izlediği ve olumlu çözüm yolları bulmak için çaba harcadığını halka inandırmalıydı.

7. Demokrat Parti Dönemi Halk ile Yönetim Arasında İşbirliğinin Sağlanması Yolları

Halk ile yönetim arasındaki yaklaşımın sağlanmasında en önemli rol yönetime düşmektedir. Yönetim bu yaklaşımı sağlayıcı bazı hareketlerle girişebilir. Halk tabakası dağınıktır, homojen değildir. Onları bir araya getirecek, bu doğrultuya yöneltecek, ancak yöneticilerdir. Halk ile yönetim arasındaki açıklığı ortadan kaldıracak, ikisi arasında yaklaşımı sağlayacak eylemlere girişecek yönetimlerdir, yöneticilerdir, memurların ve diğer halka ilişkiler görevlileridir (Tortop 1990). İşte Demokrat Parti yöneti-

Demokrat Parti Dönemi Yönetiminde Halkla İlişkiler Anlayışı ve Uygulamaları (34-40).

minde bu sağlanamamıştır. Bu dönemde kamu kuruluşlarındaki yöneticilerin bundan çok uzakta olduğu görülmüştür.

Demokrat Parti döneminde yöneten ile yönetilenlerin arasında yaklaşım sağlamak için yönetenlerin ve yönetilenlerin gösterdikleri çabalar hiç yoktur. Yönetenlerin çabaları halkla yakın ilişki kurmak, bilgi vermek ve halkın görüş ve isteklerini saptamak şeklindedir. Bu görevleri yapmak için halbuki özel bürolar kurulması gerekir. Böyle bir olay o dönem için yoktu. Ayrıca yöneticiler kanun, tüzük, yönetmeliklere sıkı sıkı bağlı olduklarından katı bir yönetim uygulamışlardır.

Demokratik bir yönetimde halkın her zaman ilgili dairelere bilgi almak için gelmesi veya yazı ile yaşadığı bölge ile ilgili sorunları sorup öğrenmesi beklenemez. Sorumlu idare ve yöneticilerin zaman zaman genel sorunlar hakkında açıklama yapmaları beklenirdi. Hatta vatandaşların çeşitli bürolarda işlerini kolaylıkla görebilmeleri için onlara pratik bilgi veren el kitapları hazırlayıp dağıtabilirlerdi. Yöneticiler çalışmalarını vatandaşlara çeşitli vasıtalarla duyurmak imkanına halbuki sahiptir. Çeşitli teknik ve kitle iletişim araçlarıyla bunları halka duyurabilirlerdi.

Demokrat Parti döneminde halkın çeşitli sorunlarına cevap veren ve telefonla bir idari danışma büroları kurulmuştur. Faransa'dan alınan bu tedbir (Centre de Renseignements Administratifs) uygulamada yine aynı nitelikli ve amacına uygun görevini yerine getirememişlerdir. Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü bünyesinde daha sonraları yeniden kurulan bu tür bir büro işlerliğini yerine getirmiştir. Daha sonrada çeşitli kurum ve kuruluşlarda bu tür bürolar açılmıştır (Eroğlu 1970)

Bu dönemde bazı kuruluşlarda da halkla iyi ilişki ve bilgi vermek için kuruluşların kendi bünyelerinde kabul büroları veya danışma merkezleri kurulmuştur. Halk bu büro veya merkezlere başvurarak gerekli bilgileri alabilir. Halka ulaştırılacak bilgi ve haberlerin halkın anlayacağı bir dilde olması da önemliydi. Her mesleğin kendine göre özel kelime ve deyimleri vardır (Şaylan 1974). Bunları halka intikal ettirirken onların anlayacağı bir biçime sokulması gerekir. Halk tarafından seçilen milletvekilleri, belediye başkanları, muhtarlar ve diğer seçimle işbaşına gelen dernek veya kurum tem-

silcileri yönetsel eylem ve işlemleri halka onların anlayacağı bir dilde aktarmayı görev bilmiydiler. Halka bu tür yaklaşımda onların anlayacağı dille yaklaşmalıydılar.

Demokrat Parti dönemi yönetiminde halk ile yönetim arasında işbirliği sağlanması için daha önce açıkladığımız gibi bazı tedbirler ve kurala getirilmişse de uygulamada pek görülmemiştir. Teori'de alınan bu kararlar bir türlü uygulamaya geçemediğinden halk ile yönetim arası işbirliği iyi bir derecede sağlanamamıştır.

SONUÇ

Türkiye'de çok partili siyasal yaşama geçmesiyle yeni bir siyasal hayatın başladığı kabul edilir. Bununla beraber çeşitli yönetim de değişmeler de başgöstermiştir. 1950'den önceki devreden aldıkları hükümeti bir takım düzenlemelerle toplumsal yapıyı yeniden şekillendirme yoluna gitmişlerdir. Toplum yapısını yeniden şekillenmesinde sivil bürokrasinin ön plana çıkmasını sağlayan en önemli faktör ise, bürokrasi birleşmesiyle de somut bir görünüm vermektedir. Bürokrasinin siyasal iktidar üzerinde ağırlığı, bürokratların statülerinde olumlu farklılaşmalara yol açmıştır.

Bu dönemde memurlar ve halk ilişkilerinde hukuka bağlı olarak birbirlerinin haklarına karşı önlem ve tedbirler alınmaya çalışılmıştır. Bu dönemde memurlar hukukuna ilişkin yapılan çalışmalar, daha çok memurları koruyucu nitelikler göstermektedir. Çok partili yaşama geçmekle beraber memurların üstün bir yerde görünmesi halk arasında tedirginlik ve rahatsızlığı beraberinde getirmiştir.

Demokrat Parti ile birlikte iktidarı, farklı sosyal kökenlere sahip siyasal elitler ele geçirmiştir. Bürokrasi ile bu karşı siyasal elit, baştan itibaren birbirlerine şüphe ile bakmışlardır. Bu dönemde bürokrasi sosyal değişme ajanı olmaktan çıkarılmış ve yasama organı tarafından denetlenen, yürütme oranının bir kolu haline getirilmiştir. Aşırı personel şişkinliği mevcut olan bu dönemde memur aylıklarının düşmesine sebebi olmuştur. Bununla kamuda verim düşmüş, prestij yitirilmiştir. Rüşvet adam kayırma gibi usulsüz işlemlerin yapılmaya başlandığı görülmüştür.

Yönetim-yönetilen ikiliğinin temelinde zaten toplumsal sorunlar yatmaktadır. Bu ikiliği orta-

dan kaldırmak olanaksız olmakla birlikte zıtlaşmayı ve tek yönlü istekleri hafifletici önlemler yine toplumsal planda yapılacak değişikliklerle mümkün olmaktadır. Yönetimin halkla ilişkileri denilince akla hemen zaten biçimsel olarak alınacak önlemler ve ilişkiye kolaylaştırmaya yönelik aracı kurumlar gelmektedir. Maalesef bu dönemde ne önlemler alınmıştır ne de ilişkiyi kolaylaştırıcı bir işlem yapılmıştır. Vastat bir ilişki söz konusu olmuştur.

Bu dönemde zaten halkla ilişkiler çalışmaları klasik tabir edilebilecek bir anlamda sürmüştür. Modern anlamda halkla ilişkiler çalışmaları 1960'dan sonra kurulan kamu örgütlerinde daha belirlidir. Bu örgütler, kadrolarındaki halkla ilişkiler kuruluşları ile, Türkiye'de gerçek ölçüde halkla ilişkiler çalışmalarına örnek olmuşlardır.

Kuruluşlarında özel bir halkla ilişkileri örgütü bulunun kurumlarda bile uzman yetersizliği bulunmaktaydı ve bu konuda gerekli eğitim ve tecrübesi olmayanlar bu örgütlerde görev almışlardır. Halkla ilişkiler alanında yöneticiler ve ilgili örgütlerde görevlendirilenler yeterli bilgi sahibi olmadıkları için, çalışmalar sınırlı kalmıştır. Tam ya da yarı bilinçli olarak halkla ilişkilerin gereğini kabul eden kamu kuruluşlarında örgütlenmenin ve uzmanlaşmanın da tamamlanması zorunludur. Demokrat Parti döneminde danışman veya özel yetişmiş kişilerin bu konuda faydalarının olmadığını görmekteyiz.

Bu dönemde yöneticilerin halkla ilişkilerde uzak olduklarında dikkat çekmektedir. Oysa halkla ilişkiler uygulama yanında bir danışma görevi, bir kurmaylık fonksiyonudur. Bu yanı ile halkla ilişkiler "yöneticilik sanatı" olduğu kabul edilir. Dolayısıyla yöneticilerin bundan uzak durmalarının yanlış bir politikaların uygulandığını göstermektedir.

Sonuç olarak Demokrat Parti dönemi yönetiminde halkla ilişkiler uygulamaları yetersiz kal-

mıştır. Halkla ilişkilerin uygulaması teoride kalmıştır, uygulamaya tam yeterli bir şekilde geçememiştir. Hatta Demokrat Partinin kapanmasına giden yola etkili olduğu kabul edilmektedir. Herşeye rağmen Halkla İlişkiler konusunun Türkiye'de kabul görmesi ve Cumhuriyetin kurulmasından günümüze kadar büyük bir gelişme göstermesi sosyal yapıdaki gelişim ölçülerinden biri olarak düşünülebilir.

KAYNAKLAR

- Abadan N (1966) 1965 Seçimleri Tahlili, Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, No:202, Sevinç Matbaası, Ankara.
- Ağaoğlu S (1992) "Siyasi Günlük" Demokrat Partinin Kuruluşu, Yayına Hazırlayan: Cemal Koçak, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Bria, C (1970) İdare Mesleği, Cahit Tutum (çev.) TODAİE Yayınları, Ankara.
- Ergun T ve Polatoğlu A (1978) Kamu Yönetimine Giriş, TODAİE Yayınları, Ankara.
- Eroğlu C (1970) Demokrat Parti (Tarihi ve İdeolojisi), Sevinç Matbaası, S.B.F. Yayınları No:294, Ankara.
- Heper M (1978) Bürokratik Yönetim Geleneği, Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara.
- Kongar E (1991) Toplumsal Değişme Kurumları ve Türkiye Gerçeği, Remzi Kitabevi Yayınları, İstanbul.
- Kotil A (1990) "Dünya'da ve Türkiye'de Siyasal Partiler", Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, Cilt: 8, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Şaylan G (1974) Türkiye'de Kapitalizm, Bürokrasi ve Siyasal İdeoloji, TODAİE Yayınları, Ankara.
- Timur T (1971) Türk Devrimi ve Sonrası, Doğan Yayınevi, Ankara.
- Tortop N (1990) Halkla İlişkiler, TODAİE Yayınları, Ankara.
- Tutum, C (1992) Türkiye'de Memur Güvenliği, TODAİE Yayınları, Ankara. □